

บทที่ 5

บทสรุป

บทสรุปผลการศึกษา

ในช่วงที่ผ่านมาท่ามกลางปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมมากมาย ส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากวิกฤติทางเศรษฐกิจของไทย จึงได้มีนักคิดและปัญญาชนจำนวนหนึ่งที่ใช้ศาสนา มาประสานกับระบบเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน พยายามแสดงให้เห็นถึงการพึ่งตนเองของชุมชนได้ เห็นได้จากสามารถรับมือกับวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างไม่เดือดร้อน จนได้รับการยอมรับและกล่าวขานในแง่ของการพึ่งตนเองของชุมชนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจในกระบวนการก้าวสู่ความเป็นชุมชนเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของศาลือโคก ตำบลโคกเคี้ยว อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีขอบเขตด้านเนื้อหาดังต่อไปนี้ 1. ฐานการดำรงชีวิตก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชน 2. กระบวนการหล่อหลอมเปลี่ยนความคิดของชุมชน 3. แนวทางการปฏิบัติตามกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง 4. พัฒนาการที่เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต 5. บทเรียนของชุมชนเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง 6. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขของชุมชน 7. การเผยแพร่แนวคิดชุมชนคนมีศิลป์กับการพึ่งตนเอง

วิธีการดำเนินงานวิจัยซึ่งมีประชากรที่จำนวน 68 คน แล้วทำการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการ Snowball Sampling ซึ่งมีแบ่งตามฐานะที่เกิดขึ้นในชุมชนและแบ่งตามอัตราส่วนแล้วทำการสัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 14 คน แล้วทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย 3 วิธีการ คือ การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมเปรียบเทียบเพื่อสร้างเป็นประเด็นคำถามนำไปส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ นำประเด็นคำถามเหล่านี้มาสัมภาษณ์พร้อมกับการสังเกต ซึ่งได้ข้อมูลมาทั้งหมดมาตรวจสอบ การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลแล้วนำกลับไปให้ผู้สัมภาษณ์ได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง การวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้ทฤษฎีเข้ามาเปรียบเทียบ แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษากระบวนการก้าวสู่ความเป็นชุมชนเศรษฐกิจพึ่งตนเองของศาลือโคก ตำบลโคกเคี้ยว อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การใช้หลักศาสนามาประสานเศรษฐกิจเข้าด้วยกันเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต เริ่มตั้งกฎ กติกาในการเข้ามาอยู่ในชุมชน โดยนำศีลมาคัดกรองคนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชน เมื่อเข้ามาอยู่ในชุมชนแล้วชุมชนได้ใช้หลัก

สาธารณโศกีมำก้ากับคนในการอยู่ร่วมกัน ทำให้คนช่วยเหลือกันในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างตอกย้ำ เช่น การผลิต การแปรรูป ที่สามารถตอบสนองของความต้องการปัจจัย พื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ส่วนเหลือก็ขยายสู่ สังคมภายนอกด้วยการคิดราคาตามหลักระบบบุญนิยม เพื่อเป็นการสร้างรายได้เกิดความมั่นคง ให้กับชุมชน ชุมชนจะจัดสรรให้อยู่ในรูปแบบของสวัสดิการ เช่น การให้การศึกษา การรักษาพยาบาล เป็นต้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าชุมชนได้พึ่งตนเองในระดับหนึ่งแล้ว

อภิปรายผลการศึกษา

ประเด็นแรกผลการศึกษาพบว่า ศาสนาที่เกิดขึ้นสังคมไทย มีการตีความหมาย ที่แตกต่างกัน การตีความหมายพระพุทธศาสนาของสมณะโพธิรักษ์นั้น ซึ่งนำมาใช้เป็นคำสอน และวิธีการปฏิบัติ มาสั่งสอนและสอดแทรกเข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน กระทั่งทำให้คนเกิดเป็น ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ซึ่งได้แบ่งเป็น 2 หลักคำสอนด้วยกัน ส่วนแรกคือ อริยมรรค องค์ 8 ซึ่งจะนำมาสั่งสอนให้คนลด ละ กิเลสของของคนในชุมชน ให้หลุดพ้นจากกิเลสของตนเอง ได้ และอีกทางหนึ่งซึ่งถือได้ว่าจะทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายสำหรับการดำรงชีวิตของที่จะอยู่ในชุมชน แต่ไม่ได้แยกส่วนของจากสังคมภายนอก เห็นได้จากการใช้หลักคำสอนระบบบุญนิยม คือ ขายสินค้าต่ำกว่าท้องตลาด เท่าทุน ขายต่ำกว่าราคา แจกฟรี ซึ่งเป็นแนวทางในการให้ สมาชิกในชุมชนเกิดปฏิบัติที่ว่า ควรจะทำอะไร ทำอย่างไร มากน้อยแค่ไหน ในรูปแบบใด ที่จะให้หลุดพ้นจากกิเลสและสามารถก้าวสู่สังคมได้อย่างมีอิสรภาพ เป็นการต่อต้านกระแส แนวคิดตะวันตกในระบบทุนนิยม ซึ่งสอดคล้องกับจรัสเรือง ศิริวัฒนรักษ์ ศึกษาเรื่องการพัฒนา แบบพึ่งตนเองกับการพัฒนาในเชิงพุทธชุมชนศีระะอโคก (2542) พบว่า คำสอนในเรื่องศีลระดับ ต่าง ๆ ที่เน้นการลดละ ประหยัด กินน้อย ใช้น้อย ขยันทำงานทำให้เกิดการดำรงชีวิตอย่าง มีคุณค่า จึงทำให้เกิดเป็นการพึ่งตนเองได้

ประเด็นที่สองผลการศึกษาพบว่า ชุมชนได้สร้างขึ้นมาขึ้นเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา ในหลักคำสอน อุดมการณ์ และวิธีการปฏิบัติ มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดเป็นชุมชนนักปฏิบัติธรรม และนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของตนเอง เห็นได้จากชุมชนมีลักษณะเด่นที่แตกต่างไป จากชุมชนโดยทั่วไปคือ ชุมชนมีการทดสอบบุคคลก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชน เพื่อดูว่าบุคคลที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนมีความอดทนมากน้อยแค่ไหน ระบบสุขภาพเป็นอย่างไร ดังนั้นจึงทำให้คนที่เข้ามาอยู่ในชุมชนนั้นมีคุณภาพเป็นการสะดวกที่จะทำให้ชุมชนนั้นได้พัฒนาทั้งตนเองและพัฒนา ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระอาจารย์สุบินที่ เป็นผู้สร้างกลุ่มสัจจะอมทรัพย์ จังหวัด

ตราด พบว่า การคัดเลือกคณะกรรมการทำงาน เป็นกลุ่มคนที่เป็นคนดี ซึ่งจะได้มาจากการคัดเลือกให้เป็นกรรมการกลุ่ม ซึ่งจะเป็นการตอกย้ำทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นต่อกรรมการเหล่านี้ได้ (ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ, 2546. หน้า 68)

ประเด็นที่สามผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีอิสระจากการถูกรวบงำจากภาครัฐตั้งแต่การตั้งกฎ กติการะเบียบการเป็นอยู่ และการบริหารจัดการที่ดิน แรงงาน จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนได้สะดวกและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของประชาธิป กะทา ศึกษาเรื่องประชาสังคมกับวิถีการพึ่งตนเอง จังหวัดยโสธร (2537) พบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมจังหวัดยโสธร เชื้อในศักยภาพในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเครือข่ายกลุ่มองค์กร มากกว่าการเรียกร้องผ่านระบบรัฐแบบศูนย์กลางที่ดำรงอยู่ จึงมีอิสระต่อการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มอำนาจการชอบธรรมให้กับกลุ่มองค์กรของตนเองได้

ประเด็นที่สี่ผลการศึกษาพบว่า เศรษฐกิจของชุมชนนั้นได้ใช้หลักระบบสาธารณโภคี คือ การถือครองที่ดินทรัพยากรและการผลิตช่วยกันผลิตที่เกิดมาจากความเชื่อ ความศรัทธา ที่นำมาสอนสอดแทรกเข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน กลายเป็นแรงผลักดันให้คนเกิดการปฏิบัติตามอย่างทุ่มเทเต็มความสามารถ ก่อให้เกิดเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันกลายเป็นแรงเกาะเกี่ยวให้คนอยู่รวมกันในชุมชนอย่างแนบแน่น อีกด้านหนึ่งคือ การตรวจสอบตัวเองทางด้านศีลโดยปริยาย จึงเกิดการผลิตซ้ำตอกย้ำอุดมการณ์ของชุมชนมีเป้าหมายเพื่อการบริโภคในชุมชนเป็นหลัก และอีกส่วนหนึ่งเพื่อการจำหน่าย เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งรายได้ทั้งหมดนี้จะนำมารวมกันที่ส่วนกลางแล้วทำการจัดสรรให้กับสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้แก่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย และนอกจากนี้ยังพบว่า การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชน เช่น ให้การศึกษา การรักษาพยาบาล เป็นต้น แต่สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการพิจารณาความจำเป็นและความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ที่กล่าวว่า กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนนั้นต้องมีการผลิต การแปรรูป การบริโภค การจำหน่ายและจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกจึงจะเกิดการพึ่งตนเองได้ (สนธยา พลศรี, 2545. หน้า 225)

อีกด้านหนึ่งถ้าจะกล่าวถึงช่องทางการจำหน่ายสินค้าในชุมชนนั้นแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบด้วยกัน คือ ร้านใจฟ้า สหกรณ์บุญนิยมและตลาดนัด ซึ่งสินค้าที่ชุมชนทำการจำหน่ายนั้นได้แบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนแรกมาจากการผลิตของชุมชนเอง เช่น แสมพู ยาสมุนไพร ข้าวกล้องกะปิ เป็นต้น ส่วนที่สองซื้อมาจากภายนอกชุมชน คือ การซื้อสินค้าจากภายนอกชุมชนจะมีน้ำมันเชื้อเพลิง แต่อีกส่วนหนึ่งที่ชุมชนมีช่องทางการได้มาของเงิน คือ การสนับสนุนของภาครัฐ การเปิดอบรมของชุมชน สุดท้ายคือ การบริจาคเงินจากผู้ที่มีจิตศรัทธา ซึ่งถ้าบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้

หมดจิตศรัทธาลงอาจจะทำให้ชุมชนนั้นเกิดการสั่นคลอนได้ โดยทางชุมชนจะมีการบริหารจัดการทางด้านการเงิน ซึ่งทั้งหมดนี้ชุมชนจะไม่มีการเก็บเพื่อสะสมเพิ่มพูนฐานะทั้งตนเองและชุมชนเอง ในส่วนของการใช้จ่ายนั้นจะที่ไม่มากเกินไปจนความจำเป็นหรือฟุ่มเฟือย แต่ทางชุมชนจะนำไปใช้จ่ายสำหรับการบริหารในชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดความพอเพียงและความมั่นคงของสมาชิก เมื่อชุมชนได้ผลิตเหลือกิน เหลือแล้วได้ขยายกิจการค้าและการบริการสู่สังคมภายนอกซึ่งไม่เน้นผลกำไรเป็นการช่วยเหลือสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง ชุมชนถึงแม้จะมีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอก แต่ยังคงยึดหลักแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติเช่นเดิม อาทิ การทานอาหารวันละ 1-2 มื้อ มีเครื่องแต่งกายเพียงเสื้อผ้าไม่กี่ชุด สีของเครื่องแต่งกายที่ไม่ฉูดฉาด แสดงให้เห็นถึงความเรียบง่ายและประหยัดของชุมชนและซึ่งถือได้ว่าเป็นบททดสอบการกำกับจิตใจของตนเองได้อีกทางหนึ่งด้วย จึงเป็นอีกผลหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรเพ็ญ ทับเปลี่ยน ศึกษาเส้นทางเศรษฐกิจชุมชนในกระแสนิยม (2546) พบว่า ชุมชนนาโสนั้นพยายามพึ่งตนเองโดยการสร้างกลไกและกระบวนการในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน เพื่อลดการสูญเสียหรือรักษาส่วนเกินของตนเองให้ได้

ประเด็นที่หำผลการศึกษาพบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่เข้าไปอยู่ในชุมชนบางส่วนไม่สามารถกำกับจิตใจของตนเองได้หมดสิ้น จึงทำให้เกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นมา แต่อย่างไรก็ตามความขัดแย้งดังกล่าวมีการแก้ไขที่นำบุคคลที่คนในชุมชนนับถือมาไกล่เกลี่ย ซึ่งทำให้ปัญหาดังกล่าวหมดไป จึงแสดงให้เห็นว่าความเชื่อ ความศรัทธาสามารถที่จะแก้ไขปัญหของชุมชนได้ จึงทำให้เกิดเป็นการอยู่ร่วมกันและก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอีกผลหนึ่งที่ทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของพระอาจารย์สุบินที่เป็นผู้สร้างกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จังหวัดตราด พบว่า การใช้วัดที่คนในชุมชนมีความเชื่อที่ว่าวัดเป็นสัญลักษณ์ของความดี ความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้คนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการทำงานของกลุ่มว่าจะไม่มีการทุจริตและกลุ่มที่ปฏิบัติงานก็ไม่กล้าทุจริตเช่นกัน

(ปิยนุตร หล่อไกรเลิศ, 2546. หน้า 68)

ภาพ 18 แสดงกระบวนการก้าวสู่ความเป็นชุมชนเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชุมชนศาลือโคก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงแนวคิด วิธีการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากชุมชนโดยทั่วไป ที่แสดงให้เห็นว่าเกิดการพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง แต่รูปแบบการดำเนินชีวิตและการทำงานจะนำไปใช้ในชุมชนข้างนอกย่อมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.1 การวางแผนการดำเนินการของชุมชน ตั้งแต่การสร้างกฎระเบียบ การแบ่งพื้นที่ การจัดสรรแรงงาน เพื่อให้เกิดกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและกลุ่มหรือชุมชนอื่น ๆ ได้

1.2 รูปแบบการบริหารจัดการตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การจำหน่าย สามารถนำไปเป็น ตัวอย่างเพื่อประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกกลุ่มหรือชุมชนอื่น ๆ ได้

2. ข้อเสนอแนะด้านการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในชุมชน

การศึกษานี้เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการก้าวสู่ความเป็นชุมชนเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชุมชนศาลือโคก ที่แสดงให้เห็นได้ว่าเป็นการพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่งแล้ว แต่ถ้าพิจารณาให้เกิดการพึ่งตนเองได้อย่างสมบูรณ์นั้น

2.1 รายรับและรายจ่ายในชุมชนนั้น แบ่งได้ส่วน 2 ส่วน ส่วนแรกคือ รายรับที่ได้จากชุมชนเอง คือ การค้า และส่วนรายรับจากภายนอก คือ การบริจาค และการสนับสนุนของภาครัฐ ซึ่งรายได้เหล่านี้ไม่คงที่ ชุมชนจึงควรพิจารณาแยกรายได้เพื่อแสดงให้เห็นได้ว่าชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากน้อยแค่ไหน

2.2 จากการศึกษาครั้งนี้พอจะเห็นได้ว่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับเครือข่าย โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมได้จําหน่ายตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (ต.อ.) ให้เพิ่มบทบาทมากขึ้น ก็จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะมิติทางเศรษฐกิจตามมามากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

3.1 ควรศึกษาเจาะลึกถึงปัญหา ความต้องการที่จะเป็นการพัฒนาหรือเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถของคนในชุมชน

3.2 ควรศึกษาทัศนคติความคิดเห็นที่มีต่อชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวคิดนี้มาให้เกิดประโยชน์